

Warszawa, dn. 22.05.2023 r.

dr hab. Jacek Hamela, prof. UŚ
Wydział Sztuki i Nauk o Edukacji
Instytut Sztuk Muzycznych
Instytut Sztuk Filmowych i Teatralnych
Uniwersytet Śląski
w Katowicach

RECENZJA

pracy doktorskiej mgr. Igora Szymańskiego pt.

Zastosowanie niestandardowych środków warsztatowych reżysera dźwięku podczas realizacji nagrań muzyki klasycznej na przykładzie Symfonii „Polonia” Ignacego Jana Paderewskiego i Koncertu na skrzypce, akordeon i orkiestrę Marcina Błazewicza

Recenzja sporządzona na zlecenie Rady Wydziału Reżyserii Dźwięku
Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina w Warszawie

Współczesny człowiek, twórca i artysta, ale również odbiorca sztuki XXI wieku staje wobec ogromnych zmian technologicznych. Nie tylko zresztą technologicznych, gdyż w naturalnej konsekwencji również wobec zmian społecznych, socjologicznych, gospodarczych politycznych i wielu innych. Nie ma bowiem takiego obszaru aktywności istoty ludzkiej, która nie byłaby dotknięta rozległymi zmianami spowodowanymi swoistą konwersją atrybutów analogowych na ich cyfrowe reprezentacje. Każdego dnia, miesiąca i roku zderzamy się z olśniewającą różnorodnością form twórczej działalności człowieka, stając się aktywnymi świadkami zmian strukturalnych w obszarze warsztatu artysty, jakości narzędzi, metod i sposobów realizacji często od dawna znanych i doskonale rozpoznanych postulatów estetycznych w obrębie sztuki, w tym sztuki muzycznej.

Mająca swe archaiczne prototypy technologia i początek myśli związanej z chęcią zastąpienia instrumentu akustycznego jego wirtualną reprezentacją sięgają trzeciej dekady wieku XX, a zatem posiada już długą historię. Przez lata jej nieodłącznym elementem była frustracja z powodu niedoskonałości osiągniętych rezultatów w obszarze barwy dźwięku, dynamiki i wielu innych. Jakość współcześnie możliwych do uzyskania rezultatów brzmieniowych jest nie tylko zadowalająca, ale często wręcz zachwycająca. Umiejętność kontroli, programowania oraz automatyzowania wielu cech dźwięku instrumentu wirtualnego już dziś pozwala na włączenie go jako pełnoprawnego narzędzia w zakres środków realizacji dźwięku w konwencji fonograficznej, filmowej, telewizyjnej bądź radiowej. Ostatnie trzy dekady zaowocowały burzliwym rozwojem rynku cyfrowych procesorów dźwięku, pozwalających na jego pełną, precyzyjną i rzeczywistą kontrolę w niemal każdym aspekcie. Cyfrowa realizacja nagrania, w tym również w technologii wielośladowej, zastosowanie instrumentów wirtualnych, montaż, kształtowanie barwy, dynamiki i przestrzeni w precyzyjny, dojrzały, artystycznie przekonujący sposób staje się codziennością nie tylko nowych mediów. Nie ma dziedziny, której nie dotyczyłaby owa głęboka, analogowo-cyfrowa ewaluacja.

Praca doktorska mgr. Igora Szymańskiego wyrasta wprost z głównego rdzenia tej analogowo-cyfrowej transformacji. Reżyseria nagrania muzycznego, sama w sobie ogniskując potrzebę umiejętnego skojarzenia w zwartej, spójnej, audytywnej, fonograficznej wypowiedzi

wielu obiektywnych i subiektywnych aspektów realizacyjnych, od swych początków zdaje się nie zmieniać swych głównych postulatów i oczekiwań estetycznych. Spośród wielu z nich warto przywoływać takie jak: poszukiwanie równowagi brzmieniowej, wypracowywanie walorów barwowych i przestrzennych dzieła, dbałość o najwyższego stopnia precyzję intonacyjną oraz zgodność z trendami wykonawczymi i pierwotnym zamysłem kompozytora. Cele zatem wydają się być niezmiennie. Metody również, bowiem właściwa troska o jakość poziomu wykonawczego, standardowy zestaw środków realizacji nagrania oraz cechy akustyki obszaru realizacji nagrania pozostają bez wątpienia nadal podstawowymi elementami troski reżysera dźwięku. Zmiany technologiczne dotyczą zatem zestawu środków warsztatowych o charakterze niestandardowym, pozostających do dyspozycji reżysera dźwięku na poszczególnych etapach realizacji nagrań. Jest to tematyka będąca przedmiotem pracy doktorskiej mgr. Igora Szymańskiego, przedstawionej w postaci dzieła artystycznego oraz pisemnej eksplikacji.

Dzieło artystyczne

Dzieło artystyczne pracy doktorskiej mgr. Igora Szymańskiego to wydane przez DUX Recording Producers realizacje nagrań dwóch klasycznych dzieł muzycznych. Są nimi Symfonia h-moll op. 24 „Polonia” Ignacego Jana Paderewskiego (DUX1636) oraz Koncert na skrzypce, akordeon i orkiestrę Marcina Błazewicza (DUX1729)

Symfonia h-moll op. 24 „Polonia” Ignacego Jana Paderewskiego jest kompozycją wykorzystującą orkiestrę symfoniczną o składzie poszerzonym o organy kościelne, sarusofony kontrabasowe oraz tonitruon. Utwór składa się z trzech części, o łącznym czasie trwania 63 minuty i 49 sekund:

1. *Adagio maestoso. Allegro vivace e molto appassionato*
2. *Andante con moto*
3. *Vivace*

Jest to dzieło monumentalne, stawiające wobec reżysera dźwięku wysokie wymagania. Aspekt ten domaga się w tym miejscu specjalnego podkreślenia tym bardziej, iż Doktorant wraz ze współrealizującą nagranie Panią Małgorzatą Polańską-Szostakowską, postanowili dokonać realizacji fonograficznej w całkowitej wierności zapisom partytury, w dążeniu do odwzorowania najgłębszych intencji twórczych kompozytora. Podstawowy fundament realizacji tworzą nagrania zrealizowane w 2019 we Lwowie, z udziałem muzyków Lwowskiej Filharmonii Narodowej, pod batutą maestro Bohdana Boguszewskiego. Ważne, aby tu zaakcentować, iż dzieło to nigdy wcześniej nie było nagrane w pełnej obsadzie wykonawczej, a występujące w partyturze rzadkie instrumenty, takie jak tonitruon i sarusofon kontrabasowy bądź satysfakcjonująco brzmiące organy - nie stanowiły naturalnego zaplecza instrumentalnego filharmoników lwowskich. Włączenie w warsztat reżyserii dźwięku nagrań nakładkowych, z udziałem saksofonisty Richarda Bobo oraz organisty Zygmunta Rycherta, było zatem konsekwencją w dążeniu do jak najwierniejszego odtworzenia koncepcji kompozycyjnej utworu. Takie podejście wymagało, aby zasadnicza grupa zadań realizacyjnych, takich jak wypracowanie niuansów barwowych i dynamicznych, została wypracowana podczas głównych sesji nagraniowych. Jednocześnie elementy takie jak: mikrofoniczność, technologia nagrania wielośladowego wraz z rejestracją sygnału MIDI organów elektronicznych pozostających na wyposażeniu miejsca, musiały uwzględnić kolejny etap realizacji nagrań dodatkowych, nakładkowych i procesu postprodukcji, a zatem

montażu i zgrania. Całkowita wierność partyturze, wierność, która mogłaby odwzorować zamysł kompozycyjny Ignacego Jana Paderewskiego, stanowiła tu ogromne wyzwanie. Nie tylko z uwagi na niezbędną i ponadprzeciętną fragmentację czasową procesu realizacji nagrań, ale również na dywersyfikację obszarów akustycznych realizacji nagrań sarusofonów kontrabasowych i włączenia partii organów w postaci instrumentu wirtualnego. Spójność brzmieniowa, przestrzenna, barwowa, znaczeniowa, wyrazowa i emocjonalna dzieła fonograficznego to zestaw postulatów, z których każdy z osobna tworzy szeroki obszar niezbędnej, twórczej aktywności reżysera dźwięku. Z pełnym przekonaniem stwierdzam, że przedstawione dzieło wszystkie te cechy spełnia. Jest to jednocześnie pierwsza realizacja fonograficzna tego utworu, w której poprzez wykorzystanie współczesnych elementów warsztatu realizacji dźwięku osiągnięto pełne instrumentarium i brzmienie dzieła jako całości, przewidziane intencjami twórczymi kompozytora i zawarte w partyturze utworu.

Koncert na skrzypce, akordeon i orkiestrę Marcina Błażewicza jest dziełem wykorzystującym poza instrumentami solowymi orkiestrę symfoniczną o składzie rozszerzonym o trzy baterie perkusyjne. Kompozycja składa się z trzech części o łącznym czasie trwania 35 minut i 52 sekund:

1. *Andante*
2. *Adagio*
3. *Allegro con fuoco*

Przedstawione nagranie zostało zrealizowane przez mgr. Igora Szymańskiego wraz z Panią dr hab. Katarzyną Rakowiecką-Rojsza, prof. UMFC w formie rejestracji dokumentalnej koncertu, który odbył się w Filharmonii Śląskiej im. Henryka Mikołaja Góreckiego w Katowicach w dniu 27.10.2019 roku.

Dzieło zostało wykonane przez Orkiestrę Filharmonii Śląskiej pod kierownictwem maestro Mirosława Jacka Błaszczyka, zaś partie solowe wykonał duet skrzypcowo-akordeonowy Duo Karolina Mikołajczyk & Iwo Jedynecki. Jest to przykład niesłychanie precyzyjnej hybrydy realizacyjnej, w doskonały sposób łączącej światy: świat kapryśnej brzmieniowo i interpretacyjnie rzeczywistości wykonania koncertowego oraz wyrafinowanej precyzji instrumentów wirtualnych oraz pełnego zestawu cyfrowych środków brzmieniowej, dynamicznej i przestrzennej „obróbki” dźwięku. Ważne jest, aby w tym miejscu docenić wkład i wrażliwość muzyczną Pana dr. hab. Ignacego Zalewskiego, prof. UMFC, który podjął się realizacji nagrania instrumentów wirtualnych Spitfire Audio. Wybór zastosowanych przez Doktoranta metod i środków w procesie postprodukcji okazał się nie tylko trafny, ale ponad wszystko ogromnie twórczy i estetycznie płodny. Jest to jednocześnie znakomity przykład zastosowania nietypowych środków warsztatowych dla realizacji nagrań muzyki klasycznej, w żadnym stopniu nie deformujących głównych i wiodących postulatów sztuki reżyserii dźwięku w konwencji fonograficznej. Dzięki temu, lektura realizacji nagrania ujawnia indywidualny charakter dzieła, piękno barw i przestrzeni, zachwycającą ekspresję i emocjonalny charakter, czytelność koncepcji twórczej i zamysłu kompozytora.

Pisemna eksplikacja

Pisemna eksplikacja pracy doktorskiej mgr. Igora Szymańskiego na przestrzeni 93 stron i treści w dziewięciu rozdziałach oraz licznych podrozdziałach, w sposób jasny i czytelny

objaśnia podstawowe i zaawansowane zagadnienia związane z zastosowaniem niestandardowych środków warsztatowych reżysera dźwięku w realizacji nagrań muzyki klasycznej. Na uwagę zwraca czytelność i klarowność prezentowanych treści. Po krótkiej, ujętej w treści Wstępu charakterystyce przedmiotowego zagadnienia, autor przechodzi do opisu oraz szczegółowej analizy poszczególnych etapów realizacji nagrań oraz specjalistycznych działań związanych z szeroko pojętą postprodukcją nagrań muzycznych. Tak więc w rozdziale 2 Autor omawia współczesne techniki montażu muzycznego. Rozdział 3 poświęca technologii nagrań nakładkowych, jej idei oraz sposobom zastosowań. W rozdziale 4 Doktorant zgłębia zagadnienie związane z procesem zgrania wielośladowych nagrań muzyki klasycznej, omawiając walory oraz wartość postprodukcyjną nagrań zrealizowanych w technologii wielośladowej. W dalszej części tego rozdziału Autor przybliży zagadnienia związane z istotą właściwych proporcji pomiędzy zarejestrowanymi sygnałami, zwracając uwagę na istotę ingerencji w barwę, dynamikę oraz cechy przestrzenne. Rozdział 5 poświęcony jest możliwościom oraz sposobom zastosowania wirtualnych instrumentów orkiestrowych w nagraniach muzyki klasycznej, gdzie Autor prezentuje niepodważalne zalety, a także istotne dla czasów współczesnych wady oraz ograniczenia tej technologii. Rozdział 6 stanowi opis realizacji nagrania-eksperymentu fragmentu utworu „*Divertimento na orkiestrę smyczkową*” Grażyny Bacewicz. Eksperyment ten został oparty na doświadczeniach Autora w obszarze nagrań muzyki filmowej i polegał na odwróceniu kolejności realizowanych zadań i wykluczeniu lub potwierdzeniu możliwości dogrania partii orkiestry wirtualnej do tradycyjnego nagrania muzyków. Treść tego fragmentu pisemnej dysertacji potwierdza skuteczność i efektywność procesu dogrania warstwy instrumentów wirtualnych do zrealizowanego wcześniej nagrania z zastosowaniem instrumentów akustycznych.

Kolejne dwa rozdziały poświęcone są szczegółowemu opisowi realizacji nagrania *Symfonii h-moll op.24 'Polonia'* Ignacego Jana Paderewskiego oraz „*Koncertu podwójnego na skrzypce, akordeon i orkiestrę*” Marcina Błażewicza. W treści rozdziału 9 Autor zamieszcza podsumowanie oraz wnioski, stwierdzając między innymi: „*Wykorzystanie dostępnych narzędzi jest uzależnione od kontekstu muzyczno-nagraniowego i nie decyduje o jakości nagrania. Nowe możliwości mają wspomóc warsztat reżysera dźwięku w szczególnych przypadkach, na zasadzie ubarwienia i wartości dodanej, bądź rozwiązania problemów wykonawczych, a nie zastąpić muzyków na scenie. Może się okazać, że poprzez zastosowane rozwiązania technologiczne nagranie brzmi gorzej niż bazowy materiał, a pieczołowicie zmontowany utwór mniej satysfakcjonująco niż wersja wykonana w całości.*” W rozdziale 10 odnajdujemy bibliografię, rozdział 11 zawiera spis ilustracji, zaś rozdział 12 załączniki.

Na marginesie wszelkich rozważań zobligowany jestem do zwrócenia uwagi na trzy drobne błędy pisarskie, które nie wpływają na wartość merytoryczną treści pisemnej eksplikacji:

- str. 5, pkt.4, rozdział 4.5 „Modyfikacja **barwowy** uzależniona od poziomu...”
- str. 25, pierwszy wiersz od góry: „Modyfikacja **barwowy** uzależniona od poziomu...”
- str. 59, przypis 156 „Polski dyrygent i kompozytor, **profesora** sztuki muzycznej (...)”

Pragnę wyrazić przekonanie, że przedstawiona praca doktorska mgr. Igora Szymańskiego, składająca się z dzieła artystycznego i pisemnej dysertacji pt. „*Zastosowanie niestandardowych środków warsztatowych reżysera dźwięku podczas realizacji nagrań muzyki klasycznej na przykładzie Symfonii „Polonia” Ignacego Jana Paderewskiego i Koncertu na skrzypce, akordeon i orkiestrę Marcina Błażewicza*” stanowi oryginalne, twórcze,

autorskie i indywidualne rozwiązanie problemu artystycznego. Kandydat wykazał się gruntowną wiedzą teoretyczną, świadomością technologiczną w obszarze przedmiotowych zagadnień, a także umiejętnościami w prowadzeniu samodzielnej działalności artystycznej i naukowej.

Stwierdzam zatem, że praca doktorska spełnia wymagania art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 poz. 478) i popieram wniosek o nadanie Panu mgr. Igorowi Szymańskiemu stopnia doktora w dziedzinie sztuki, dyscyplinie artystycznej sztuki muzyczne.

A handwritten signature in black ink, consisting of a large, stylized initial 'O' followed by the name 'Harle' written in a cursive script.

